

Olga Schmalzriedová: Jak pěstujeme češtinu v Belgii

Český krajanský spolek Beseda byl založen v Bruselu v březnu 1904, letos jsme tedy oslavili 110 let jeho existence. Byl založen jako spolek podpůrný, filantropický, jeho smyslem bylo vzájemně si pomáhat a také udržovat češtinu. V Zápisníku spolku z roku 1904 si můžeme přečíst zvací dopis na první schůzi, podepsán je Ant. Brožem, č.č.b.Barák v Kolíně n.R.

Kroužek Čechů v Bruselu, vzdálen drahé vlasti, zve Vás, krajané, ku přátelské schůzi, na kteréž usnésti se má, zdaž nebylo by záhodno, ježto mnoho nás zde za různým povoláním dlí, založiti českoslovanský spolek, středisko kde bychom se scházeli, se seznámili a sblížili. Spolek nám přátelé může domoci toho, čeho mnohý z nás postrádá: pohovořiti, pobaviti a poučiti se mezi svými krajany, což pro dobrého Čecha v cizině žijícího cenu značnou má, jak nám zajisté každý za pravdu dá.

Každý dobrý Čech zajisté s námi souhlasiti bude, naše snahy podporovati bude, a pomůže nám silou svojí základy klásti ku zbudování důstojného českoslovanského spolku v Bruselu. Nůžte přátelé, neotálejte, přiložte ruku k dílu, zbudujme stánek českoslovanský, který by reprezentoval naše býti v Belgii, a dokažme: že také zde, ač vzdáleni milé vlasti, zůstáváme vzdor všemu dobrými Čechy a Slovany!

Krajanský spolek se tehdy jmenoval Česko-slovanský spolek Volnost, po 1. světové válce změnil jméno na Beseda Volnost. Současný název pochází z roku 2004. Od samého založení věnovali krajané velkou pozornost vzdělání a českému jazyku, založili knihovnu a půjčovali si knihy, objednávali české noviny a časopisy, hráli loutková i činoherní divadelní představení, v 20. letech v Bruselu dobře fungovala česká škola, jak o tom svědčí zápis v Pamětní knize z roku 1923, provedený tehdejšími předsedou Karlem Valehrachem:

Od října 1921 kraj. Valíčková započala výchovu dětí a pořádány každý čtvrtek odpoledne ve spolkové místnosti dětské dýchánky. V lednu 1922 pořádána dětská slavnost ve prospěch „Českého srdce“ s velkým úspěchem. Za pomoci finanční z Ministerstva Osvěty bylo nám možno pronajít třídu městské školy na čtvrtek odpoledne a neděli dopoledne a započít pravidelné vyučování dětí našich krajanů. (Na počátku 30. let byla česká škola v Bruselu pro nedostatek dětí zrušena. Pozn. aut.) S dětmi pořádány vycházky do muzea a do přírody, pomýšleno také uspořádati o prázdninách výpravu několika dětí do vlasti. Opravdu na tomto kulturním poli dopracujem se dobrých úspěchů, za což vřelý dík učitelům za jejich velkou obětavost. Za přičiněním krajana Vítka, velmi se rozšířila naše knihovna, která dostojí taktéž svému poslání.

Vzdělávací a zábavný odbor velice dobře prosperuje a taktéž pěvecký kroužek již nám v mnoha případech ukázal svoje umění, proto, krajané, pracujte jen tak dál ve prospěch vaší Besedy, by opravdu byla pravým střediskem naší kolonie, kde by každý přicestovalý krajan našel svůj domov a dobrou radu a nemusel volný čas utrácet po ulicích a v místnostech cizího

města. Buďte mezi sebou svorní a svým vzorným vystupováním ukažte, že jste dobrými Čechoslováky. Na zdar.

Je neuvěřitelné, jak aktuálně - i po téměř 100 letech - zní jeho slova!

Česká škola byla v Bruselu pro nedostatek dětí zrušena na počátku 30. let, krajanská knihovna však fungovala v rámci spolku až do let devadesátých, v roce 1997 věnovala Beseda své knihy právě zakládané katedře bohemistiky na Svobodné bruselské univerzitě.

Osobně jsem se přistěhovala do Belgie z Rakouska v lednu 1987, členkou krajanského spolku jsem se stala v roce 1990. Krajané mezi sebou tehdy komunikovali vždy v češtině, několik belgických partnerů umělo česky, ale byly to spíše výjimky, dospělí potomci krajanů uměli česky jen opravdu zřídka. V 90. letech začali do Belgie přijíždět čeští zaměstnanci mezinárodních firem, ti již měli zájem, aby jejich děti uměly česky, oba rodiče byli většinou Češi, dveře zpět již zavřené nebyly a s případným návratem do vlasti se počítalo. Po vstupu České republiky do Evropské unie vznikla v Bruselu česká sekce Evropské školy, ta je však určena pouze pro potomky zaměstnanců EU. V lednu 2010 jsme při Besedě založili Českou školu bez hranic, o kterou je mezi krajaný velký zájem. Po otevření hranic máme v Belgii stále více smíšených manželství ve velmi rozličných národnostních kombinacích. Jak v rámci EU, tak v rámci Belgie je dvojjazyčnost a mnohojazyčnost velmi vítaná, mladí čeští rodiče si snad ani neumějí představit, že by jejich dítě nemluvilo česky! Je těžké posoudit, zda je to jen módní trend, či skutečné vlastenectví.

Pro konferenci jsem připravila zprávu o aktuálním stavu výuky a znalosti češtiny v Belgii, v Praze jsem si však uvědomila, že bych měla seznámit účastníky konference i s minulostí naší komunity a vývojem znalostí češtiny u krajanů. Český jazyk je pro Čecha poutem s jeho rodnou zemí, jeho kulturou a hodnotami. Bez tohoto pouta vazba na český původ pomalu mizí. Hezky psali o češtině nejen naši umělci, ale i cizinci. Dovolím si citovat některé z nich:

- **Řeč je sama duše a kultura národa... Česká řeč, jazyku z nejtěžších mezi všemi, jazyku z nejbohatších všemi významy a odstíny, řeči nejdokonalejší, nejcitlivější, nejkadencovanější ze všech řečí, které znám nebo jsem slyšel mluvit.**

Karel Čapek: MARSYAS čili na okraj literatury

- **Naše mateřština je vzduch, jímž dýchají plíce naší duše. Jsme do ní zakleti. Nechápeme, jak lze žít bez ní.**

Pavel Eisner: Chrám i tvrz

- **Rolls Royce slovanských jazyků a hvězdný hráč indo-evropské jazykové ligy.**

Terje B. Englund: The Czechs in a Nutshell

V současné době se český jazyk vyučuje v české sekci **Evropské školy** v Bruselu, v **České škole bez hranic** v Bruselu, jedná se o víkendové vyučování předškolních a školních dětí, a též o večerní kurzy češtiny pro cizince. Na frankofonní **Svobodné bruselské univerzitě ULB** se čeština vyučuje v rámci slavistiky na katedře bohemistiky CET - 23 studentů v denním bakalářském a magisterském studiu, asi 35 studentů ve večerních kurzech pro cizince. Na univerzitě ve vlámském Gentu **U-Gent** studuje na katedře slavistiky asi 12 studentů, avšak v příštím akademickém roce se toto studium má rušit. V tomtéž městě se vyučoval český jazyk na vysoké škole pro překladatele **Hogent**, avšak výuka zde skončila v červnu 2014. Některé soukromé jazykové školy nabízejí výuku češtiny pro vedoucí a zaměstnance firem, jež mají v

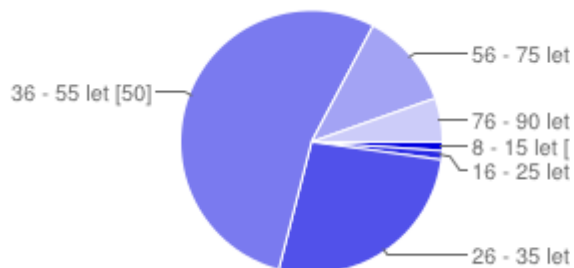
České republiky pobočky, v posledních letech to byl např. Solar Turbines, Bobcat, Credendo Group, Hesbay Frost a další.

O tom, jaký je mezi našimi krajanů zájem o výuku češtiny pro jejich děti svědčí vývoj v **České škole bez hranic**, která byla při Českém krajaněm spolku založena v listopadu 2009 a slavnostně otevřena v lednu 2010. V té době se zde ve 3 třídách pod vedením 3 lektorů učilo 30 dětí od 2 do 5 let. Školní rok 2013 / 2014 jsme zahajovali již se 7 lektory a 65 žáky, rozdělenými do 6 tříd. Dalších 48 dětí a dospělých se učilo v hudební škole, která při ČŠBH vznikla, a ve večerních kurzech češtiny pro cizince. V rámci Erasmu spolupracujeme s olomouckou univerzitou ÚPOL, která k nám posílá stážisty. Není bez zajímavosti, že děti, které navštěvují ČŠBH, jsou minimálně bilingvní (47 %) nebo multilingvní (53 %).

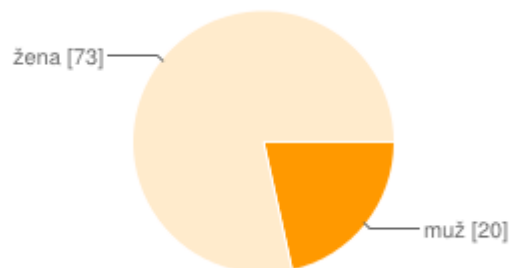
Při přípravě na konferenci jsem požádala krajanů všech generací a taktěž jejich potomky a partnery, aby se zúčastnili ankety, která měla ukázat, jak na tom s češtinou v Belgii jsme. Dotazník vyplnilo 93 krajanů v češtině, 26 partnerů-cizinců nebo potomků krajanů ve francouzštině a 20 respondentů v angličtině.

27 % respondentů ve věku 26 – 35 let

54 % respondentů ve věku 36 – 55 let

Počet žen 78 %

Počet mužů 22 %

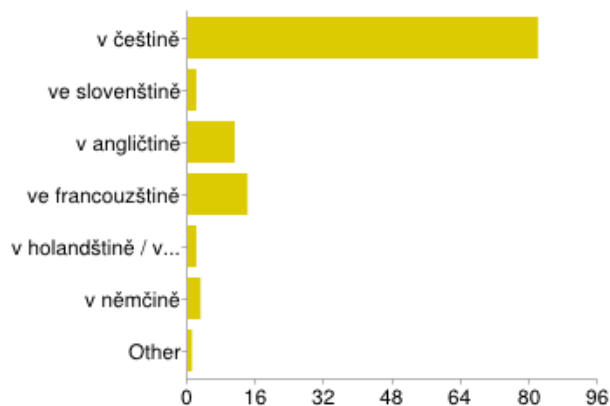
V Československu / v Česku se narodilo 90 % dotázaných, do Belgie přicházeli v různých v letech:

1945 – 1951	2
1968 – 1979	8
1980 – 1989	8
1990 – 1993	0
1994 – 1999	9
2000 – 2003	10
2004 – 2014	47

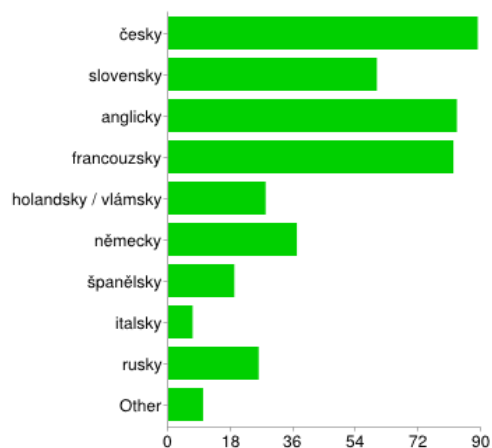
85 % dotázaných má českého otce, 91 % má českou matku, 96 % účastníků ankety uvedlo, že s nimi aspoň jeden z rodičů mluvil česky.

Školním jazykem byla

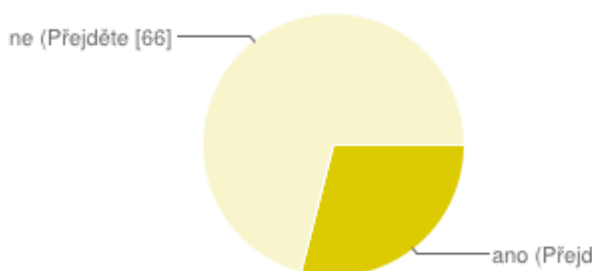
čeština u 88 %
francouzština u 15 %
angličtina u 12 %

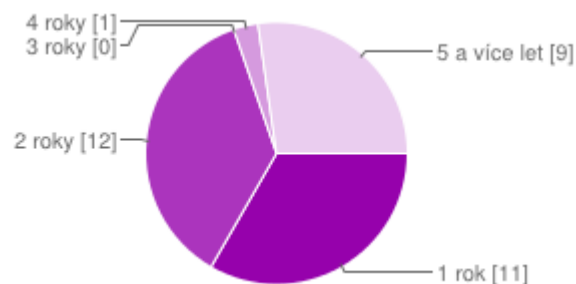
**96 % umí česky, 89 % anglicky
88 % francouzsky, 65 % slovensky
40 % německy, 30 % vlámsky**

**Partner je Čech/Češka u 29 %
Partner je cizinec u 71 %**

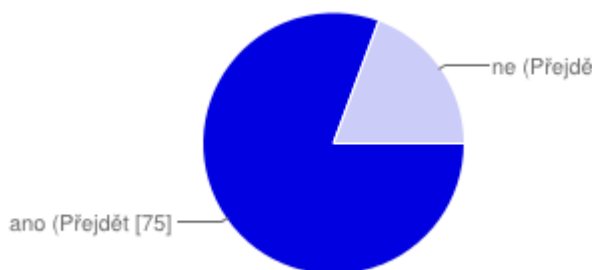

z toho 35 % se učí/učilo
1 rok 32 %
2 roky 26 %
5 a více let

52 % partnerů (cizinců) se učí/učilo česky

**81 % respondentů má děti
93 % s dětmi mluví česky**

Děti se domluví:		
česky		84 %
francouzsky		76 %
anglicky		35 %
vlámsky		31 %

Školní výuka probíhá (probíhala)

v češtině	u 27 % dětí
ve francouzštině	u 61 % dětí
ve vlámsčině	u 24 % dětí
v angličtině	u 12 % dětí

Děti komunikují mezi sebou:

česky	44 %
francouzsky	25 %
vlámsky	13 %
anglicky	2 %

Účastníci ankety nezadávali pouze statistické údaje, vyjadřovali též svůj postoj k některým otázkám týkajícím se výuky a znalosti češtiny. Zde jsou některé jejich velmi zajímavé odpovědi.

Jste rádi, že jste se naučili česky doma? Co vám čeština dává?

- mateřský jazyk, který bych Nerada ztratila
- milovaná krásná mateřština, jsem vděčná, že ji ovládám, snažím se si ji udržovat
- pocit rodinné pohody, krásné tradice a písničky
- přátelé a plodné lidské vztahy
- pocit patřit k vyspělému a vzdělanému národu
- osobité vnímání světa („věci mají duši, zosobňují se“)
- identita, láska k národu a jeho historii
- bohatý a barvitý, hravý jazyk, ale i tajemný a těžký jazyk
- kulturní rozhled, vztah k hudbě, literatura, umění, film, porozumění neopakovatelnému českému humoru
- přístup k ostatním slovanským jazykům
- schopnost dorozumět se v ČR
- kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem

Ovlivnila znalost češtiny ze strany vašeho partnera váš vztah?

- náš vztah to velmi obohatilo, posílilo, lépe si rozumíme
- ráda slyším mateřštinu od svého partnera, připomene mi to domov
- snáze se domluví s mými rodiči, rodinou, kamarády, což umožní užší vztahy
- těší mě, že projevuje zájem o mou zemi

- rozumí, když mluvím s dětmi česky, to je velmi důležité
- máme bližší vztah, rozumí české mentalitě, kultuře, humoru
- vážím si jeho snahy učit se a trpělivosti
- díky znalosti češtiny našel práci
- ukázal mi mou mateřštinu v novém světle
- zamilovala jsem se do něj, protože tak krásně chyboval ve skloňování
- NEOVLIVNILO – 6 odpovědí – 17 %

Proč se partner/ka neučil/a česky?

- komplikovanost češtiny, zdá se mu příliš obtížná
- z časových a dopravních důvodů
- chybí motivace, není to priorita, mimo rodinu nemá čeština uplatnění
- dnes všichni nebo skoro všichni mluví v Česku cizími jazyky
- lenost, věk, zaneprázdněnost...
- ještě jsem ho nepřesvědčila
- nevyžadovala jsem to

Mluvíte s dětmi česky? Proč?

- možnost vyrůstat ve dvou kulturách a vybrat si z obou to nejlepší
- bez mateřštiny je citová výchova ochuzená
- mateřský jazyk - stavební kámen pro všechno jejich další učení / komunikaci
- přirozená potřeba mluvit s dětmi mateřským jazykem
- hrdost na svůj původ
- kořeny, identita
- možnost domluvit se s rodinou v Česku
- širší obzory, kulturní obohacení
- pochopení bohaté české historie, civilizace a kultury
- bilingválnost, fyziologické schopnosti mozku

Kdybyste měli děti, mluvili byste s nimi česky? Proč?

- Ano, čeština je krásný jazyk!
- Ano, chci aby i naše dítě bylo Čechem, bez ohledu na místo pobytu.
- z rodinných důvodů
- zachování české kultury a předání kulturních hodnot a bohatství
- usnadnění studia a zvýšení šance na dobré profesní uplatnění
- **JEN 2x NE ze 40 odpovědí!**
- Ne, dostatečně česky neumím, nechám výuku češtiny pro babičku! (odpověď krajana z 2. generace)

Ankety se ve francouzštině a angličtině zúčastnili i cizinci - partneři Čechů a Češek a též potomci krajanů, kteří se česky doma nenaučili. Těchto odpovědí přišlo celkem 46, z toho 26 frankofonních a 20 anglofonních, což byly jediné nabídnuté jazykové mutace.

- 54 % účastníků je ve věku 36 – 55 let, 28 % ve věku 26 - 35 let
- 63 % mužů
- 15 % má českou národnost, 22 % má / mělo aspoň jednoho českého rodiče
- 59 % má českého partnera, 50 % komunikuje s partnerem francouzsky, 26 % anglicky a 13 % česky
- 83 % se učí nebo učilo česky, z toho 24 % - minimálně 1 rok, 21 % - 5 a více let, 54% se česky domluví
- 65 % má děti, 60 % českých partnerů mluví s dětmi česky
- Partneři všeobecně podporují znalost češtiny u svých dětí, důvodem je podle jejich odpovědí: kulturní bohatství, kontakt s českou rodinou, obohacení osobnosti, otevřenost k jiným kulturám, pracovní možnosti.
- Někteří litují, že partneři nemluví s dětmi česky dostatečně.

Co říci na závěr?

Lidé, kteří emigrovali před rokem 1989 a hlavně ti, kteří se nemohli do Československa vracet, se svými dětmi většinou česky nemluví.

Po roce 1990 zájem o češtinu stoupá jak u dospělých dětí krajanů, tak u rodičů malých dětí. Tento trend se silně projevuje hlavně v posledních letech, neboť po vstupu České republiky do EU přišlo do Belgie mnoho mladých lidí, kteří si zde v mezinárodní komunitě našli své životní partnery a založili rodiny. Češtině se stále systematictěji učí též partneři našich krajanů, a to často mnohem dříve, než spolu založí rodinu. Nepříznivý vliv má na českou komunikaci v rodinách velice krátká mateřská /rodičovská dovolená (9 týdnů/ 4 měsíce).

V belgických rodinách se často mluví vícero jazyky, a to nejen těmi, jež jsou v Belgii jazyky úředními. Dvojjazyčnost a vícejazyčnost je v Belgii v posledním desetiletí dost podporována, je to bráno jako pozitivum, takže učitelé ve školách již rodiče většinou neodrazují od toho, aby se svými dětmi mluvili svým jazykem, v obavě, že by děti nedokázaly zvládnout jazyk školní výuky.

Velmi pozitivní odpovědi našich krajanů i jejich partnerů na otázky ohledně znalostí češtiny, vyjádření jejich vůle, chuti i silné potřeby předat tuto znalost svým potomkům, celkově velmi kladný vztah k mateřštině jakožto nositelce národních tradic, kultury a hodnot mě ujistily v tom, že se v Belgii o osud našeho národního jazyka nemusíme v nejbližších letech obávat.

Malá rozloha Belgie a množství kulturních akcí, pořádaných nejen krajanskými spolky, jako je Český krajanský spolek Beseda, Česká inspirace a Czech Fun Club, ale i mnoha zastoupeními naší země v Belgii, jakými je Velvyslanectví ČR v Belgickém království a České centrum, Stálé zastoupení ČR při EU, zastoupení Hlavního města Prahy a mnoha dalších krajů, přispívá k tomu, že český živel je v Bruselu i mimo Brusel (i když mnohem méně) velmi aktivní.